

ระบบการเลี้ยงและศักยภาพในการผลิตไก่พื้นเมืองของเกษตรกรในจังหวัดพะเยา

Farming Systems and Production Potentials of Thai Native Chickens of Farmers in Phayao Province

วัชร แลน้อย^{1/}, วีรพงษ์ กันแก้ว^{1/}, กฤตภาค บุรณวิทย์^{1/} และ บรรจง อัจคำ^{2/}
Watchara Laenoi^{1/}, Weerapong Kunkaew^{1/}, Krittaphak Buranawit^{1/}, and Banchong Ardkham^{2/}

^{1/}สาขาวิชาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยพะเยา จ.พะเยา 56000

^{1/}Division of Animal Science, School of Agriculture and Natural Resources, University of Phayao, Phayao 56000, Thailand

^{2/}สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพะเยา จ.พะเยา 56000

^{2/}Phayao Provincial Livestock Office, Phayao 56000, Thailand

(Received 23 June 2015; Accepted 7 September 2015)

Abstract: This study aimed to characterize the Thai native chicken production systems and the production potentials of farmers in Phayao province and also to investigate the distribution and local market consumption of Thai native chicken meat. The study was carried out in 9 districts of Phayao province with the participation of 155 households. Data were collected in 2014 by using 3 structural interviews include questionnaires about the production system, the distribution and marketing system, and the consumers' needs. Descriptive statistics was used to describe the data. The results showed that number of native chickens in Phayao was approximately 1.37 million and the average number per household was 31.28 birds. Farmer networking in Phayao was categorized into 2 different groups; 21 general farmer networks and 7 community enterprise networks. The survey revealed that 82.60% of farmer needed to develop their skill about feed management and 7.25% about the marketing and 10.15% about others skills such as diseases, and farm management. Ninety percent of the respondent raised the chickens under semi-free range condition and 42.50% fed chickens with corn and rice without formulated. Farmers sold the chicken by person to person purchase for 48.49%, and 39.39% of farmer sold live chicken in local market. The consumers generally brought the chicken as a whole part (67.25%) while 49.25 percent bought chicken for eating at home. The study about the supply chain of Thai native chicken in Phayao province is needed in order to use as information for the development of Thai native chicken production of the community.

Keywords: Thai native chicken, production potential, chicken farming system, Phayao province

บทคัดย่อ: วัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ คือศึกษาระบบการเลี้ยง ศักยภาพในการผลิต และการจำหน่ายไก่พื้นเมืองของเกษตรกรในจังหวัดพะเยา รวมทั้งความต้องการในการบริโภคเนื้อไก่พื้นเมือง กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง ผู้จำหน่าย และประชาชนทั่วไป ในพื้นที่ 9 อำเภอ ของจังหวัดพะเยา รวม 155 ราย รวบรวมข้อมูลสถิติการเลี้ยงไก่ ในปี พ.ศ. 2557 และใช้แบบสอบถามจำนวน 3 ชุด ประกอบด้วย แบบสอบถามเกี่ยวกับระบบการเลี้ยง ระบบการจำหน่าย และความต้องการของผู้บริโภคไก่พื้นเมือง ใช้สถิติพรรณนาในการอธิบายผล จากการศึกษาพบว่า จำนวนไก่พื้นเมืองในจังหวัดพะเยามีประมาณ 1.37 ล้านตัว ค่าเฉลี่ยจำนวนไก่พื้นเมืองต่อครัวเรือนของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ทั้งจังหวัดเท่ากับ 31.28 ตัว ซึ่งเกษตรกรที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองในจังหวัดพะเยาที่สำรวจได้ มีการรวมกลุ่มจัดได้เป็น 2 ประเภท คือ กลุ่มผู้เลี้ยงไก่ทั่วไป 21 กลุ่ม และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 7 กลุ่ม ผลการสำรวจพบว่าประเด็นที่เกษตรกรให้ความสนใจเพื่อต้องการการพัฒนาลำดับแรก คือ การจัดการด้านอาหาร (82.60%) และการจัดการด้านการตลาดไก่พื้นเมือง (7.25%) เป็นลำดับที่สอง พบว่าร้อยละ 90.00 ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีการเลี้ยงไก่แบบกึ่งขังกึ่งปล่อย ร้อยละ 42.50 ใช้ธัญพืชได้แก่ ข้าวโพดและข้าวเปลือกเป็นอาหารไก่พื้นเมืองโดยตรงโดยไม่ได้ทำการผสมอาหาร ร้อยละ 48.49 จำหน่ายไก่แบบขายส่งโดยมีพ่อค้ามารับซื้อ และร้อยละ 39.39 จำหน่ายไก่มีชีวิตเองภายในหมู่บ้าน ผู้บริโภคร้อยละ 67.25 เลือกซื้อไก่พื้นเมืองเป็นตัว และร้อยละ 49.25 ซื้อเพื่อรับประทานเองในครัวเรือน สิ่งที่ต้องศึกษาต่อไปคือห่วงโซ่อุปทานไก่พื้นเมืองในจังหวัดพะเยาซึ่งมีความสำคัญเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาการเลี้ยงไก่พื้นเมืองเชิงพาณิชย์ในระดับชุมชนให้เป็นอาชีพหลักของเกษตรกรต่อไป

คำสำคัญ: ไก่พื้นเมือง ศักยภาพการผลิต ระบบการเลี้ยงไก่ จังหวัดพะเยา

คำนำ

ไก่พื้นเมืองเป็นสัตว์ปีกที่สำคัญของไทยที่มีการเลี้ยงกันอย่างแพร่หลายในเขตชนบททั่วไป เนื่องจากเลี้ยงง่าย มีความทนทานต่อสภาพแวดล้อม และใช้เงินลงทุนในการเลี้ยงต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับ การเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่น นอกจากนี้เนื้อของไก่พื้นเมืองยังได้รับความนิยม เนื่องจากเป็นเนื้อที่มีรสชาติดี มีคุณภาพ มีกรดไขมันชนิดไม่อิ่มตัวสูง (Jaturasitha et al., 2008) ซึ่งตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคที่ห่วงใยสุขภาพในยุคนี้อย่างดี และเพื่อส่งเสริมให้เกิดการใช้ประโยชน์จากไก่พื้นเมือง ในปัจจุบันมีการพัฒนาและเพิ่มมูลค่าให้กับไก่พื้นเมืองของไทยกันอย่างแพร่หลาย เช่น มีการจัดตั้งศูนย์วิจัย

ขึ้น เพื่อการพัฒนาพันธุ์ไก่พื้นเมือง (มนต์ชัย และคณะ, 2553; อำนวย และคณะ, 2554) และในจังหวัดต่าง ๆ ยังจัดกิจกรรมส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองอย่างต่อเนื่อง นอกจากการพัฒนาด้านพันธุ์กรรมของสัตว์แล้ว การเข้าใจระบบการเลี้ยงของเกษตรกร รวมทั้งรูปแบบการจำหน่าย และการบริโภคก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดการสร้างมูลค่าไก่พื้นเมืองไทยที่ได้จากการเลี้ยงแบบปล่อย (บัณฑิต และคณะ, 2557) ดังจะเห็นว่ามีรายงานที่เกี่ยวข้องกับ ความเป็นไปได้ของการใช้ไก่พื้นเมืองหรือลูกผสมพื้นเมืองเชิงพาณิชย์ในระดับชุมชนในจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย เช่น ในจังหวัด

สกลนคร (ศศิพันธ์ และกรรณิการ์, 2552) ขอนแก่น (วิเชียร และวชิราพร, 2552) มหาสารคาม (ชนิษฐา และคณะ, 2554) และตลาดบางแห่งของจังหวัด ยโสธร ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี (เจลิยว และ ศรันย์, 2551) เป็นต้น รวมทั้งมีการศึกษาแนวทางการรับรู้เกี่ยวกับไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ 1 ในกลุ่มผู้บริโภค (อานวย และคณะ, 2551) และการศึกษาแนวทางการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานไก่พื้นเมืองประดู่หางดำในจังหวัดเชียงใหม่ (กัลปพฤกษ์ และคณะ, 2554) เป็นต้น ซึ่งจากรายงานผลการวิจัยที่ได้กล่าวไปเบื้องต้น เห็นได้ว่าหน่วยงานของรัฐได้พยายามส่งเสริมให้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองในจังหวัดต่างๆ สามารถเพิ่มมูลค่าการเลี้ยงไก่พื้นเมืองเชิงพาณิชย์ในระดับชุมชนได้ ในจังหวัดพะเยา เกษตรกรทั่วไปมีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองอยู่ทั่วไป ทว่ายังมีความต้องการการพัฒนาการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในหลายด้าน จากคำกล่าวที่ว่างานวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ (กำจร, 2558) ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ เข้าใจระบบการเลี้ยง ศักยภาพในการผลิต และการจำหน่ายไก่พื้นเมืองของเกษตรกรในจังหวัดพะเยา รวมทั้งความต้องการในการบริโภคเนื้อไก่พื้นเมืองของจังหวัดพะเยา ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อพัฒนาการเลี้ยงไก่พื้นเมืองให้เป็นอาชีพที่ยั่งยืนของเกษตรกรในจังหวัดพะเยาต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

พื้นที่ดำเนินงานวิจัย และการเก็บข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อยกับเกษตรกร และมี

การนำนักศึกษาในระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษาเข้าร่วมสังเกตรูปแบบการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกร รวมทั้งในกระบวนการอบรมเพื่อพัฒนาระบบการเลี้ยงไก่ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ การวิจัยครั้งนี้ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ ได้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง 20 ราย ผู้จำหน่ายเนื้อไก่พื้นเมือง 35 ราย และผู้บริโภคเนื้อไก่พื้นเมืองทั่วไปในจังหวัดพะเยา 100 ราย รวมทั้งสิ้น 155 ราย จาก 9 อำเภอในจังหวัดพะเยา ได้แก่ อำเภอเมืองพะเยา อำเภอแม่ใจ อำเภอภูกามยาว อำเภอดอกคำใต้ อำเภอปง อำเภอจุน อำเภอเชียงคำ อำเภอเชียงม่วน และอำเภอภูซาง การเก็บข้อมูลเป็นการเก็บข้อมูลแบบการใช้แบบสอบถามรายบุคคล แบบปลายเปิด และปลายปิด ซึ่งแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

แบบสอบถามผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง ประกอบไปด้วย ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ คือ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพหลัก รายได้ และสภาพการเลี้ยงไก่ของเกษตรกร ได้แก่ วัตถุประสงค์ในการเลี้ยงไก่ จำนวน รูปแบบการเลี้ยง วิธีการให้อาหาร รูปแบบการจำหน่าย

แบบสอบถามผู้จำหน่ายไก่ชำแหละและไก่ย่าง ประกอบไปด้วย ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้จำหน่ายเนื้อไก่ คือ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพหลัก รายได้ ประสบการณ์ในการขายไก่ และข้อมูลเกี่ยวกับการจำหน่ายไก่ชำแหละ คือปริมาณไก่ที่ขายต่อวัน ความเพียงพอต่อผู้ซื้อ ราคาที่จำหน่าย แหล่งของไก่ที่นำมาจำหน่าย

แบบสอบถามผู้บริโภคเนื้อไก่ ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้บริโภคเนื้อไก่ คือ เพศ อายุ การศึกษา รายได้ และข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการ

บริโภค ได้แก่ ความชอบในการทำงานเนื้อไก่
จุดประสงค์ในการซื้อไก่ ปริมาณไก่ที่ซื้อต่อเดือน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็น
ด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) โดย
นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อย
และการสังเกตมาวิเคราะห์ร่วมกัน โดยใช้สถิติแบบ
พรรณนา (descriptive statistical analysis) และ
นำเสนอข้อมูลในรูปแบบค่าเฉลี่ย (mean) และร้อยละ (percentage)

ผลการวิจัยและวิจารณ์

รูปแบบการเลี้ยงไก่พื้นเมืองและศักยภาพ การผลิตของเกษตรกรในจังหวัดพะเยา

จากข้อมูลสถิติพื้นฐาน (สำนักงานปศุสัตว์
จังหวัดพะเยา, 2557) เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองใน
จังหวัดพะเยาในปี พ.ศ. 2557 มีจำนวนรวมทั้งสิ้น
44,043 ครัวเรือน โดยแบ่งเป็น อำเภอเมืองพะเยา

6,752 ครัวเรือน อำเภอจุน 4,448 ครัวเรือน อำเภอ
เชียงคำ 5,627 ครัวเรือน อำเภอเชียงม่วน 1,827
ครัวเรือน อำเภอดอกคำใต้ 7,855 ครัวเรือน อำเภอปง
8,298 ครัวเรือน อำเภอแม่ใจ 3,293 ครัวเรือน อำเภอ
ภูซาง 2,826 ครัวเรือน และอำเภอภูกามยาว 3,177
ครัวเรือน โดยมีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองรวมจำนวน
1,377,494 ตัว คิดเป็นสัดส่วนค่าเฉลี่ยจำนวนไก่
พื้นเมืองต่อครัวเรือนของทั้งจังหวัดมีค่าเท่ากับ 31.28
ตัวต่อครัวเรือน (Table 1) เมื่อเปรียบเทียบกับ
รายงานของ บัณฑิต และคณะ (2557) ที่พบว่า
ค่าเฉลี่ยของจำนวนไก่ประดู่หางดำ ที่เลี้ยงในระบบ
เลี้ยงปล่อยตามธรรมชาติโดยเกษตรกรในจังหวัด
เชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอนมีค่าเท่ากับ
42.88 ตัวต่อครัวเรือน แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรใน
จังหวัดพะเยาโดยเฉลี่ยแล้วยังมีการเลี้ยงไก่ใน
ปริมาณที่น้อยเมื่อเทียบกับจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย
และแม่ฮ่องสอน

Table 1 Number of chickens and household of native chicken farming in Phayao province (year 2014)

Parameter	Study districts									
	Total	Mueang	Chun	Chiang Kham	Chiang Muan	Dok Khamtai	Pong	Mae Chai	Phu Sang	Phu Kamy ao
No. of total chicken (birdsx1000)	1,644.55	223.85	144.91	279.20	60.64	421.15	173.56	137.43	114.38	89.42
No. of native chicken (birdsx1000)	1,377.49	150.30	116.70	220.66	60.60	362.43	172.92	104.18	100.27	89.42
Ratio of native per total chickens (%)	83.76	67.14	80.53	79.03	99.92	86.06	99.63	75.82	87.66	100
Household of native chicken farm	44,043	6,752	4,448	5,627	1,827	7,855	8,298	3,293	2,826	3,117

Table 1 (Continued)

Parameter	Study districts
-----------	-----------------

ระบบการเลี้ยงและศักยภาพในการผลิตไก่พื้นเมืองของเกษตรกรในจังหวัดพะเยา

	Total	Mueang	Chun	Chiang Kham	Chiang Muan	Dok Khamtai	Pong	Mae Chai	Phu Sang	Phu Kamy ao
No. of chicken /household	31.28	22.26	26.22	39.22	33.17	46.14	20.84	31.64	33.48	28.65

Data adapted from Phayao Provincial Livestock Office (2014)

อำเภอที่มีปริมาณการเลี้ยงไก่ต่อครัวเรือนสูงที่สุดในจังหวัดพะเยาคืออำเภอดอกคำใต้ 46.14 ตัว รองลงมาคือ อำเภอเชียงคำ 39.22 ตัว ส่วนอำเภอที่มีปริมาณการเลี้ยงไก่ต่อครัวเรือนต่ำที่สุดคืออำเภอปง 20.84 ตัว อย่างไรก็ตามเกษตรกรให้ความเห็นว่าจำนวนไก่พื้นเมืองโดยทั่วไปจะขึ้นอยู่กับการดูแล ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ Choprakarn and Wongpichet (2007) ที่พบว่า ไก่พื้นเมืองในประเทศไทยจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นในช่วงเดือนตุลาคมถึงกุมภาพันธ์ซึ่งเป็นฤดูหนาว และจะลดลงในช่วงเดือนมีนาคมถึงกันยายน จากการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติที่เกี่ยวข้องกับปริมาณการเลี้ยงไก่ในจังหวัดพะเยาพบว่าร้อยละ 83.76 ของไก่ที่เลี้ยงเป็นไก่พื้นเมือง ร้อยละ 8.84 เป็นไก่ไข่ และร้อยละ 6.65 เป็นไก่เนื้อ และไก่อื่น ๆ ร้อยละ 0.08 เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบการเลี้ยงไก่พื้นเมืองจากการสำรวจเกษตรกรจำนวน 20 รายพบว่าการเลี้ยงไก่อยู่เพียง 2 รูปแบบ คือ การเลี้ยงแบบปล่อย (free range system) ร้อยละ 10 และการเลี้ยงแบบกึ่งขังกึ่งปล่อย (semi-free range system) ร้อยละ 90.00 โดยพื้นที่ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรเป็นพื้นที่หลังบ้าน โดยในการเลี้ยงแบบกึ่งขังกึ่งปล่อยเกษตรกรจะปล่อยไก่ในช่วงเวลากลางวันเมื่อมีการให้อาหารในช่วงเช้า อย่างไรก็ตามในจังหวัดพะเยายังไม่มีรายงานการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในระบบปิด จากข้อมูลสถิติการจดทะเบียนกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองของปศุสัตว์

จังหวัดพะเยา พบว่าเกษตรกรมีการรวมกลุ่มการเลี้ยงไก่พื้นเมืองที่สามารถจัดประเภทได้เป็น 2 รูปแบบคือ กลุ่มผู้เลี้ยงไก่ทั่วไป รวม 21 กลุ่ม และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนรวม 7 กลุ่ม

สำหรับข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองในจังหวัดพะเยา จากแบบสอบถามพบว่าเกษตรกรร้อยละ 40.00 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 80.00 มีอาชีพทำไร่ทำนา โดยร้อยละ 85.71 มีที่ดินเป็นของตนเอง เมื่อสอบถามถึงวัตถุประสงค์ในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง พบว่าเป็นการเลี้ยงไก่ชน ร้อยละ 37.78 เลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวเรือน ร้อยละ 22.22 เลี้ยงเพื่อขาย ร้อยละ 20.00 และเลี้ยงเพื่อเก็บไว้ทำพันธุ์เพียง ร้อยละ 13.33 ซึ่งเมื่อสอบถามแหล่งที่มาของไก่พื้นเมืองที่เลี้ยง พบว่า ร้อยละ 48.48 เป็นไก่ที่เกษตรกรเพาะพันธุ์ด้วยตนเอง ในด้านการจัดการอาหารพบว่าร้อยละ 42.50 เกษตรกรใช้อาหารที่เป็นธัญพืช เช่น ข้าวโพด และข้าวเปลือกให้กับไก่โดยตรงมีเพียงร้อยละ 12.50 ที่ผสมอาหารกับหัวอาหาร อย่างไรก็ตามเกษตรกรร้อยละ 42.50 ใช้อาหารสัตว์ที่ซื้อมาจากร้านค้าในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง ซึ่งพบว่าการหว่านอาหารบนพื้นดินหรือลานบ้านเป็นวิธีที่เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 38.89 ใช้ในการให้อาหารไก่ และมีการใส่ในภาชนะที่สร้างขึ้นเอง เช่น ยางรถยนต์ ไม้ไผ่ ร้อยละ 33.33 และซื้อภาชนะที่ใช้สำหรับให้อาหารไก่โดยเฉพาะมาใช้ร้อยละ 27.78 ประเด็นสำคัญที่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองต้องการ

ความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐมากที่สุด คือ ต้องการความรู้ด้านการจัดการอาหารสำหรับไก่พื้นเมือง (82.60%) รองลงมา คือ การจัดการด้านการตลาดไก่พื้นเมือง (7.25%) จากข้อเสนอแนะดังกล่าวโครงการวิจัยจึงได้ดำเนินการอบรมให้ความรู้ให้แก่เกษตรกรเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการอาหารสัตว์จำนวน 2 ครั้ง ผ่านกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการ สาธิตการผสมอาหารสัตว์สำหรับไก่โดยใช้วัตถุดิบท้องถิ่น (Figure 1) ซึ่งมีเกษตรกรในพื้นที่

Figure 1 Transfer of feed formulation knowledge.

ผลสรุปจากการสนทนากลุ่มย่อยในกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองของจังหวัดพะเยา พบว่า นอกจากประเด็นด้านความต้องการในการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการอาหารไก่พื้นเมืองแล้ว ประเด็นสำคัญที่เกษตรกรยังคงต้องการให้เกิดการช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ คือ เรื่องการจัดการพันธุ์ไก่ โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างไก่พื้นเมือง และไก่ลูกผสมพื้นเมือง ซึ่งมีเกษตรกรบางส่วน ให้ความเห็นว่าหน่วยงานของรัฐควรทำความเข้าใจในเรื่องนี้ด้วยเป็นลำดับแรก เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องสำหรับผู้บริโภคเนื้อไก่พื้นเมืองด้วย นอกจากนี้ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งที่เกษตรกรให้ความเห็นคือ เรื่องการพัฒนาการสร้างฟาร์มเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่

จังหวัดพะเยาเข้าร่วมและให้ความสนใจเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ได้ดำเนินการฝึกอบรมผ่านโครงการส่งเสริมต้นแบบเกษตรกรด้านปศุสัตว์ (smart farmer) ของกรมปศุสัตว์ ซึ่งนับได้ว่าเป็นการสร้างองค์ความรู้เพิ่มเติมให้กับเกษตรกร เป็นการพัฒนาศักยภาพและสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองในจังหวัดพะเยาให้มีความสามารถในการจัดการเลี้ยงไก่พื้นเมืองให้ดีขึ้น

พื้นเมืองของจังหวัดพะเยา เพื่อประโยชน์ในการเลี้ยงไก่ให้ได้มาตรฐาน การมีฟาร์มเครือข่ายสามารถช่วยให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งความรู้ผ่านการแลกเปลี่ยนและการเพาะเลี้ยงได้ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ กัลปพฤกษ์ และคณะ (2554) ที่ได้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาโซ่อุปทานไก่พื้นเมืองประดู่หางดำไว้ และตามลักษณะการดำเนินงานของ วาที และคณะ (2556) ที่ได้เสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมให้เกิดอาชีพการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ เพื่อสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองให้เกิดความยั่งยืน

การตลาดไก่พื้นเมืองในจังหวัดพะเยา

ข้อมูลผู้จำหน่ายไก่ชำแหละและไก่ย่างในจังหวัดพะเยา พบว่าผู้จำหน่ายเนื้อไก่ชำแหละที่มีการ

จำหน่ายไก่พื้นเมืองให้มีความเห็นว่าปริมาณไก่พื้นเมืองที่รับมาจำหน่ายมีจำนวนเพียงพอต่อการขายร้อยละ 76.46 และมีจำนวนไม่เพียงพอต่อการขายร้อยละ 23.53 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาของวิเชียร และวชิราพร (2552) ที่รายงานว่ามีปริมาณไก่พื้นเมืองในจังหวัดขอนแก่นมีไม่เพียงพอต่อผู้บริโภคคิดเป็นร้อยละ 16.67 โดยราคาไก่พื้นเมืองเฉลี่ยในจังหวัดพะเยาคือ กิโลกรัมละ 139 บาท ผู้จำหน่ายร้อยละ 80.00 ซื้อไก่มาจากเกษตรกรโดยตรง และมีเพียงร้อยละ 20.00 ที่เลี้ยงไว้จำหน่ายเอง ในขณะที่ข้อมูลจากผู้เลี้ยงไกร้อยละ 48.49 จำหน่ายไก่แบบขายส่งโดยมีพ่อค้ามารับซื้อ และร้อยละ 39.39 จำหน่ายไก่มีชีวิตเองภายในหมู่บ้าน ซึ่งลักษณะการรวบรวมไก่จากเกษตรกรในจังหวัดพะเยาสอดคล้องกับที่ ศศิพันธ์ และคณะ (2552) รายงานไว้คือพ่อค้าจะตระเวนรวบรวมไก่มีชีวิตตามหมู่บ้านมาชำแหละขายในตลาดสด (Figure 2) ในส่วนของร้านไก่ย่าง พบว่าผู้จำหน่ายไก่อ่างมีความต้องการไก่

พื้นเมืองเพื่อนำมาจำหน่ายน้อยมากเพียงร้อยละ 6.66 เนื่องจากลักษณะของเนื้อไก่พื้นเมืองไม่เหมาะสมต่อการย่าง ส่วนข้อมูลจากผู้บริโภคเนื้อไก่พื้นเมืองในจังหวัดพะเยา แสดงให้เห็นว่าประเภทของเนื้อไก่ที่นิยมบริโภคสูงที่สุดเป็น ไก่พื้นเมืองร้อยละ 48.79 ไก่พื้นเมืองลูกผสมร้อยละ 15.06 และไก่เนื้อร้อยละ 36.15 โดยวัตถุประสงค์ในการซื้อไก่พื้นเมืองของผู้บริโภคคือรับประทานเองร้อยละ 49.25 ใช้เลี้ยงต้อนรับแขก 20.60 ใช้ในการประกอบพิธีทางศาสนา หรือใช้ทำบุญร้อยละ 18.09 และใช้ในการประกอบอาหารขายร้อยละ 12.06 ผู้บริโภคส่วนใหญ่ร้อยละ 67.25 นิยมเลือกซื้อไก่พื้นเมืองเป็นตัว และร้อยละ 32.75 เลือกซื้อไก่พื้นเมืองที่ชำแหละขาย โดยน้ำหนักเฉลี่ยของไก่พื้นเมืองที่นิยมในจังหวัดพะเยาคือ 1.0-1.5 กิโลกรัม ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ Choprakarn and Wongpichet (2007) ที่รายงานว่าน้ำหนักไก่ที่เป็นที่ต้องการของตลาดอยู่ในช่วง 1.0-1.5 กิโลกรัม

Figure 2 Thai native chickens in local market of Chiang Kham district.

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ สำนักงานบริหารโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) ที่ให้ทุนสนับสนุนประจำปีงบประมาณ 2557 และขอขอบคุณเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลในการทำวิจัย ขอขอบคุณนิสิตช่วยงาน นางสาวพัชรภรณ์ ตันมา และนางสาววรรณรดา สิมภรณ์ ในการช่วยเก็บข้อมูลบางส่วนและรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม

สรุป

จากการดำเนินงานวิจัยพบว่า เกษตรกรในจังหวัดพะเยามีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในปริมาณสูงถึงร้อยละ 83.76 ของไก่ทั้งหมด และมีจำนวนไก่เฉลี่ย 31.28 ตัวต่อครัวเรือน โดยลักษณะการเลี้ยงของเกษตรกรยังคงเป็นการเลี้ยงแบบกึ่งปล่อยโดยมีพื้นที่ให้ไก่นอน ลักษณะการให้อาหารเป็นแบบวัตถุดิบเชิงเดียว ร่วมกับการใช้อาหารข้น เกษตรกรมีความต้องการในการพัฒนาการเลี้ยงไก่พื้นเมืองโดยมีการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ทั่วไป และเป็นวิสาหกิจชุมชน เกษตรกรมีความต้องการให้เกิดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐทั้งในด้านการเพาะเลี้ยง และองค์ความรู้ในการจัดการไก่พื้นเมือง โดยเฉพาะการพัฒนาการสร้างฟาร์มเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองของจังหวัดพะเยา เพื่อประโยชน์ในการเลี้ยงไก่ให้ได้มาตรฐาน ในส่วนของความต้องการไก่พื้นเมืองเพื่อจำหน่าย และปริมาณการบริโภคพบว่ายังอยู่ในตลาดระดับหมู่บ้านหรือตำบล ผู้บริโภคส่วนใหญ่มีความสนใจซื้อไก่พื้นเมืองเพื่อประกอบอาหาร

ด้วยตนเอง และมีลักษณะการซื้อ แบบซื้อไก่ทั้งตัวและเลือกไก่ที่มีขนาด 1.0-1.5 กิโลกรัม จากข้อมูลเบื้องต้นมีข้อเสนอแนะว่าการพัฒนาการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรในจังหวัดพะเยาสามารถทำได้โดยใช้ข้อมูลพื้นฐานความต้องการของเกษตรกร และการวางแผนการสนับสนุนที่เหมาะสมของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กัจจกร ตติยภี. 2558. งานวิจัยกับการพัฒนาประเทศ. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 3(1): 1-4.
- กัลปพฤกษ์ ผิวงาม ศุภชัย ปทุมนากุล และศิริลักษณ์ ศุภชัย. 2554. แนวทางการพัฒนาโซ่คุณค่าไก่พื้นเมืองประจวบคีรีขันธ์ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่. รายงานวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ. 102 หน้า.
- ชนิษฐา เรืองวิทยานุสรณ์ ทรงศักดิ์ จำปาหวี ดวงนภา บัวใหญ่ นพพงษ์ ศรีอาจ และทัศนวรรณ สมจันทร์. 2554. การยอมรับไก่ลูกผสมพื้นเมืองในเขตมหาสารคาม. รายงานวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ. 68 หน้า.
- เจลิยว บุญมั่น และศรัณย์ วิสเพ็ญ. 2551. การศึกษาความเป็นไปได้ของการผลิตไก่พื้นเมืองเชิงพาณิชย์ในระดับชุมชน: กรณีศึกษาไถ่ย่างบ้านแคน, ไถ่ย่างไม้มะดัน และการค้าขายไก่พื้นเมืองในตลาดบางแห่งของจังหวัดยโสธร ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี. รายงานวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ. 54 หน้า.
- บัณฑิต กิริติการกุล ญาณิน โอภาสพัฒนกิจ และศิริพร กิริติการกุล. 2557. การสร้างมูลค่าเพิ่มไก่

- ประดู่หางดำจากระบบการเลี้ยงแบบปล่อยอิสระตามธรรมชาติเพื่อตอบสนองผู้บริโภคในตลาดระดับบน. วารสารสัตวศาสตร์แห่งประเทศไทย (1) ฉบับพิเศษ 187-190.
- มนต์ชัย ดวงจินดา บัณฑิต เหล่าไพบูลย์ สจ๊ กัณหา เรียง เทวินทร์ วงษ์พระดับ และวุฒิไกร บุญคุ้ม. 2553. ศูนย์เครือข่ายวิจัยและพัฒนาด้านการปรับปรุงพันธุ์สัตว์ (ไก่พื้นเมือง). รายงานวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ. 57 หน้า.
- วาที คงบรรทัด วศิณ เจริญตันธนกุล ไพโรจน์ วงศ์ พุทธิสิน และภาณรินทร์ ปรีชาวัฒนากร. การส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ของชุมชนบ้านห้วยแก้ว ต.แม่แฝก อ.สันทราย จ. เชียงใหม่. รายงานวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ. 38 หน้า.
- วิเชียร เกิดสุข และวชิราพร เกิดสุข. 2552. การศึกษาความเป็นไปได้ของการใช้ไก่พื้นเมืองหรือลูกผสมพื้นเมืองเชิงพาณิชย์ในระดับชุมชนในจังหวัดขอนแก่น. รายงานวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ. 72 หน้า.
- ศศิพันธ์ วงศ์สุทธาวาส และกรรณิการ์ สมบุญ. 2552. การศึกษาความเป็นไปได้ของการใช้ไก่พื้นเมืองหรือลูกผสมพื้นเมืองเชิงพาณิชย์ในระดับชุมชนในจังหวัดสกลนคร. รายงานวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ. 67 หน้า.
- อำนาจ เลี้ยวธราภกุล ชาตรี ประทุม และศิริพันธ์ โมรา ถบ. 2551. แนวทางสร้างการรับรู้ไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ 1 ในกลุ่มผู้บริโภค. รายงานวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ. 83 หน้า.
- อำนาจ เลี้ยวธราภกุล ศิริพันธ์ โมราถบ และปราณี รอดเทียน. 2554. ระบบการผลิตและการรับรองพันธุ์ไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ 1 ของฟาร์มเครือข่าย. รายงานวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ. 54 หน้า.
- Choprakarn, K., Wongpichet K. 2007. Village chicken production systems in Thailand. Poultry in the 21st Century (Online). Available: www.fao.org (May 15, 2014).
- Jaturasitha, S., T. Srikanthai, M. Kreuzer, M. Wicke. 2008. Differences in carcass and meat characteristics between chicken indigenous to Northern Thailand (Black-boned and Thai Native) and imported extensive breeds (Bresse and Rhode Island Red). Poultry Science 87: 160-169.
- Phayao Provincial Livestock Office. 2014. (Online). Available: <http://www.pvlo-pyu.dld.go.th/> (May 15, 2014).